

ОБГРУНТУВАННЯ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ, ЩО СТРИМУЮТЬ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ У ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

О. Л. СЕВОСТЬЯНОВА
*Науково-дослідний центр
"Луганська агропромисловість"*

Досліджено та обґрунтовано актуальні проблеми (причини), які стримують розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації.

Постановка проблеми. Україна – потужна аграрна держава. Саме сільська громада для нас є основою побудови і громадянського суспільства, і нації в цілому. Майбутнє України – за сильними сільськими громадами. Найголовніше завдання – відродити село, сільську громаду, сільську глибинну духовність. Зробити це можливо через розвиток сільськогосподарської кооперації. Адже саме кооперація є наближеною до селянина та необхідною для дрібного виробника, який нині виробляє 98 % картоплі, 86 % овочів, 84 % молока, 75 % фруктів та 50 % м'яса [1].

У країнах ЄС найчисленнішою є група кооперативів, що займаються заготівлею, переробкою і збутом (оптовим і роздрібним) сільськогосподарської продукції. Щодо цієї групи фермерських кооперативів (об'єднань з переробки і збуту сільськогосподарської продукції), то слід зазначити, що в багатьох розвинутих країнах, кооперативами здійснюється переробка майже всього товарного молока. У Данії, наприклад, вони переробляють 90 % всього товарного молока, виробляють стільки ж відсотків масла і стільки ж сиру на експорт. У країнах Скандинавії і Фінляндії вони беруть участь у переробці м'яса та молока. На них припадає 80 % реалізованої на внутрішньому і зовнішньому ринках сільськогосподарської продукції, що є одним з найвищих показників серед кооперативів інших країн Заходу [2].

Не зважаючи на значущість кооперативів у світі, в Україні розбудова кооперативного руху тільки починається. Тому дослідження основних проблем, що стримують розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації нині актуальне.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Питання функціонування і розвитку кооперативів завжди привертало увагу дослідників. Серед зарубіжних учених теоретиками та практиками кооперативного руху можна назвати Р. Оуена, Дж. Расела, Ш. Фур'є, А. К. Сен-Сімона, П. Прудона, Є. Пуасона, Б. Лаверна, Є. Якоба, Ф. Райфайзена. Чільне місце серед відомих учених-кооператорів посідають М. І. Туган-Баранівський, О. Герцен, Ш. Жид, О. В. Чаянов, К. А. Пажитнов, О. М. Анциферов, П. Височанський, М. Д. Токаревський, С. А. Маслов. На початку 90-х років ХХ ст. активізувалися дослідження присвячені проблемам розвитку і функціонування кооперативів в агропромисловому комплексі. Цій темі присвячені наукові праці сучасних учених-економістів, таких як: В. Г. Андрійчук, В. Я. Амбросов, С. С. Бакай, І. І. Вініченко, В. В. Гончаренко, В. Ф. Горбонос, О. Д. Гудзинський, В. В. Зіновчук, П. К. Канінський, О. В. Крисальний, І. І. Лукінов, П. М. Макаренко, М. Й. Малік, Т. Г. Маренич, В. І. Месель-Веселяк, Л. В. Молдаван, О. М. Онищенко, А. О. Пантелеймоненко, П. Т. Саблук, М. І. Хорунжий, І. І. Червен, Г. В. Черевко та ін.

Не зважаючи на вагомий розробки зарубіжних та вітчизняних учених, питання розвитку кооперативного руху потребують подальших досліджень.

Мета дослідження – вивчення й узагальнення актуальних проблемних питань (причин), які стримують розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у Луганській області.

Викладення основного матеріалу. Кооперації належить особливе місце в підвищенні конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників і забезпеченні їх подальшого ефективного розвитку, в ній поєднані особисті, колективні і суспільні інтереси, вона створює реальні передумови для більш ефективного розвитку економіки. При обмежених фінансових ресурсах кооперації є одним із дієвих заходів зі стабілізації економіки та підвищення ефективності функціонування АПК. Упорядкування виробничих зв'язків і фінансових взаємин, координація діяльності різних сфер в єдину економічну систему, забезпечить лише кооперування.

Враховуючи значущість кооперативного руху у світі Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй 2012 р. проголосила Міжнародним роком кооперативів [3].

Актуальність подальшого розвитку кооперативного руху в Україні 15 травня 2012 р. дала старт ініціативі "Рідне село". Її основні положення були розроблені Міністерством аграрної політики та продовольства за участю Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад, профільних громадських організацій, науковців, міжнародних експертів та аграріїв. Ініціатива "Рідне село" є частиною процесу соціоекономічної модернізації аграрного сектора, напрями та заходи якої нині спільно напрацьовуються Міністерством, державними органами виконавчої влади, аграрною наукою, громадськими організаціями в межах проекту Стратегії розвитку аграрного сектора.

Метою ініціативи "Рідне село" є підвищення якості життя сільського населення через зміцнення сільської економіки, налагодження соціальної інфраструктури, поліпшення довкілля.

Економіко-виробнича аграрна складова Ініціативи має на меті підтримку сільських громад через зміцнення економічної основи сільського розвитку – господарств населення, малих та середніх товаровиробників сільськогосподарської продукції.

Тому основним принципом виробничої частини ініціативи "Рідне село" є перенесення акценту державної підтримки на малого та середнього сільськогосподарського виробника.

Дія Ініціативи спрямована у двох напрямках:

- зміцнення економіки господарств населення, фермерських господарств;
- підтримка сільськогосподарської кооперації як дієвого напрямку підвищення конкурентоспроможності малих та середніх виробників сільськогосподарської продукції.

У межах діючих програм розвитку аграрного сектора напрями фінансування сформовано так, щоб насамперед підсилити господарства населення і на цій основі сприяти формуванню та діяльності сільськогосподарських кооперативів.

Головні партнери у реалізації ініціативи "Рідне село" – Мінагрополітики, сільські громади, аграрії-виробники, освітяни та науковці [4].

Стратегія соціально-економічного розвитку сільських територій "Рідне село" – одна з найбільш важливих і найбільш складних ініціатив Уряду. Її реалізація допоможе поліпшити зайнятість населення у селі, сприятиме зростанню доходів селян та посилить позиції сільського голови у процесі соціального й економічного розвитку регіону.

Саме розвиток кооперації з метою виробництва сільськогосподарської продукції та надання послуг з обслуговування сільського населення нині стає основним завданням органів державного управління та місцевого самоврядування [5].

На думку політичних експертів, ініціатива Міністра агрополітики Миколи Присяжнюка з соціально-економічного розвитку сільських територій "Рідне село" стане основним чинником прогресу аграрного виробництва та розбудови сільської інфраструктури в Україні [6].

В Україні в опитуванні взяли участь 10832 сільські/селищні ради, що становить 99,3 % від загальної кількості рад [7].

У Луганській області – 258 рад, у т. ч. сільських – 205 (79,5 %), селищних – 53 (20,5%), тобто 100 % від загальної кількості.

Згідно з опитуванням, проведеним у межах ініціативи "Рідне село", голови 24 сільських та 5 селищних рад вважають за потрібне створити виробничі кооперативи, голови 191 сільської та 42 селищних рад – створити сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи (рис. 1).

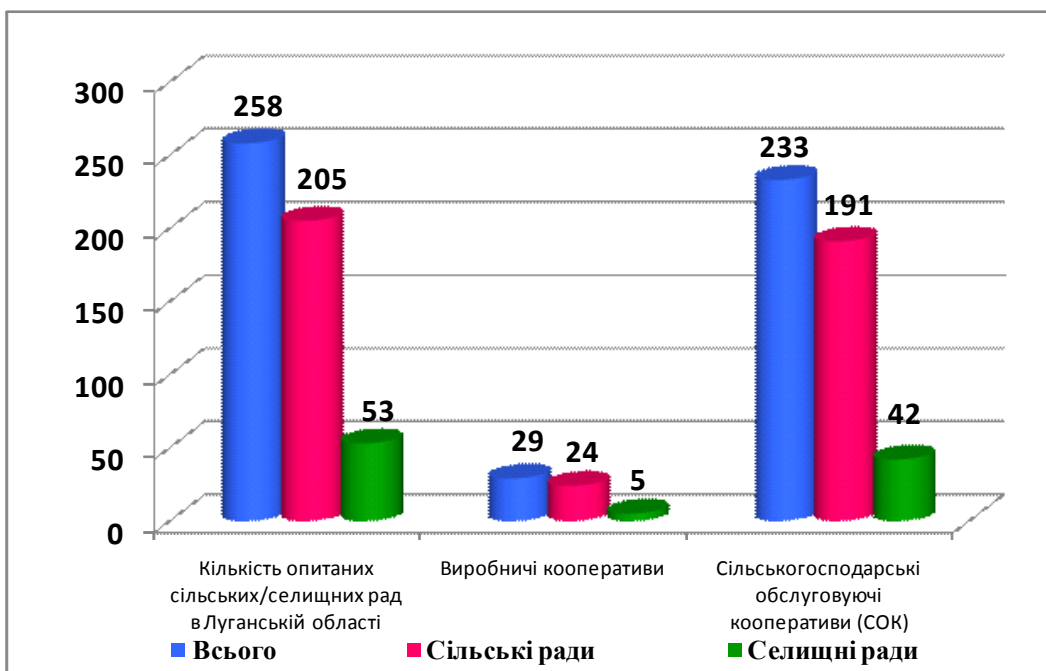

Рис. 1. Кількість сільських/селищних рад, голови яких вважають за перспективне створити виробничі та сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи

Створювати сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи за необхідне вважають голови 233 рад, або 92,1 % респондентів.

Голови сільських/селищних рад вважають необхідним створення 34 виробничих кооперативів, у т. ч. на територіях сільських рад – 24, на територіях селищних рад – 10 та 439 – сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, у т. ч.: 105 переробних, 168 заготівельно-збутових, 24 постачальницьких, 39 сервісних, 103 багатофункціональних (рис. 2).

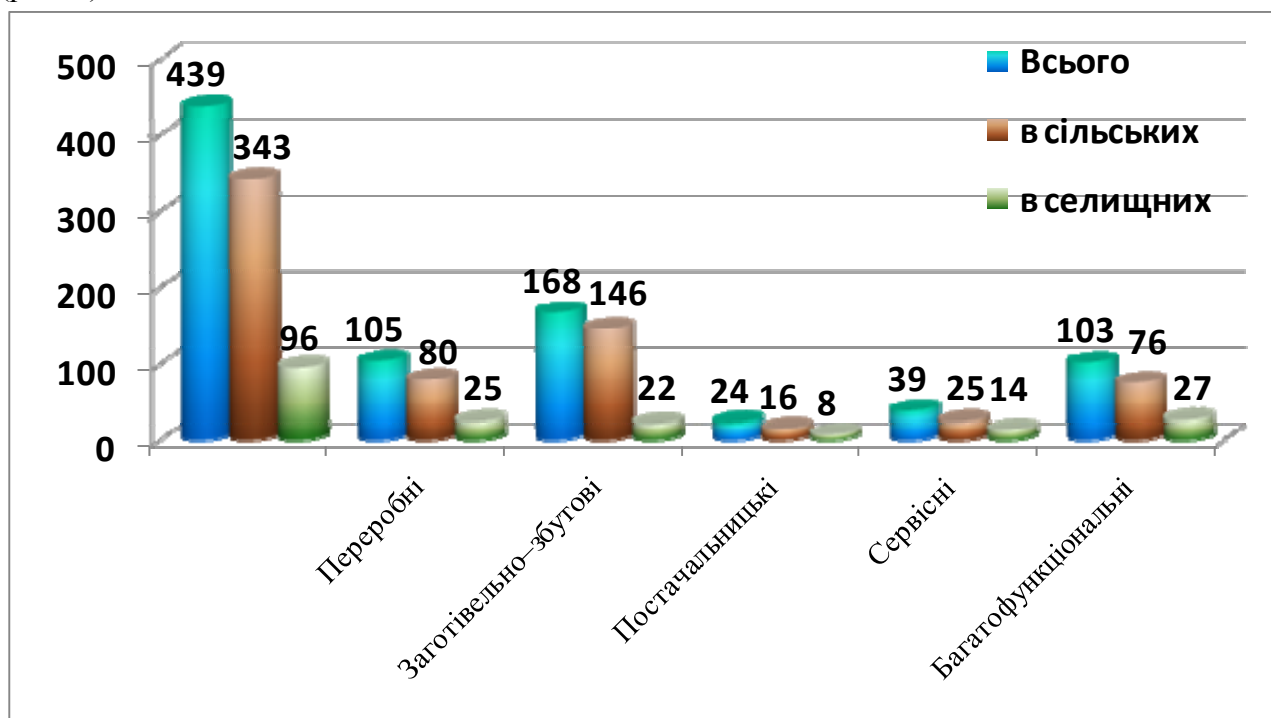

Рис. 2. Кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, які необхідно створити в територіальних громадах (за видами)

Саме розвиток кооперації з метою виробництва сільськогосподарської продукції та надання послуг з обслуговування сільського населення дозволить сприяти соціально-економічному розвитку сільських територій.

Нині в Україні діє 1555 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, необхідно створити 17994 [7], що ще раз підкреслює значущість кооперативного руху.

У Луганській області діє 21 сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, що становить лише 5 % від кількості кооперативів, які необхідно створити.

Найважливішими чинниками (причинами), які, на думку сільських та селищних голів, стримують розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Луганській області є нестача коштів для створення кооперативів (вважає 79,5 % респондентів), нестача коштів для діяльності кооперативів – (67,8 %), відсутність лідерів – (38,4 %). Результат опитування по Україні відповідно становить 77,4, 67,8, 37,6 % [7].

На думку сільських та селищних голів Луганської області, державна підтримка на даному етапі розвитку та створення СОК мала б виявлятися у такій формі, як фінансування закупівлі тракторів (61,7 % респондентів), устаткування для переробки – (55 %), устаткування для первинної обробки – (54,6 %), устаткування для зберігання – (45,3 %). Результат опитування по Україні становить: фінансування закупівлі тракторів – (57,5 %), фінансування закупівлі комбайнів – (51 %), устаткування для переробки – (47,6 %), устаткування для зберігання – (43,5 %) [7].

Така підтримка з боку держави, як будівництво й передавання в користування/лізинг виробничих/переробних потужностей "під ключ", необхідна на потужності з переробки (57 % респондентів), на потужності зі зберігання овочів – 32,9 %, на потужності зі зберігання плодів – 20,9 %. Результат опитування по Україні відповідно становив 42,7, 30, 23,1 % [7].

Пріоритетними напрямками діяльності обслуговуючих кооперативів у Луганській області є молочарські (вважають 74,9 % респондентів), зернові – (51,6 %), переробні – (45,8 %), заготівля та забій живої худоби – (42,7 %).

В Україні державна політика підтримки розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації характеризується непослідовністю та низькою ефективністю. Чинне законодавство, зокрема, Закон України "Про сільськогосподарську кооперацію", ст. 32, передбачає, що «держава... максимально сприяє розвитку і зміцненню господарської самостійності кооперативів», проте чітких кроків у цьому напрямі так і не було зроблено. Так, "Програма розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на 2003–2004 рр." не була профінансована за рахунок коштів державного бюджету.

Існують правові колізії між окремими законодавчими актами, що регулюють питання сільськогосподарської обслуговуючої кооперації.

На місцях все ще недостатнє розуміння суті обслуговуючої кооперації та її значення як одного з основних інструментів досягнення економічного добробуту сільськогосподарських виробників та сільських територій в цілому.

Не існує узгодженої стратегічної національної політики щодо розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів [2].

Висновки. При належній підтримці держави сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи дадуть імпульс до зростання виробництва сільгосппідприємств, розширення їх потужностей та створення нових робочих місць, допоможуть більш рентабельно вести особисте селянське господарство, самостійно переробляти та реалізувати без посередників вироблену продукцію за вищими цінами. Все це дозволить збільшити доходну частину місцевих бюджетів та дасть можливість вплинути на розвиток інфраструктури сільських територій і покращити соціально-побутове обслуговування сільського населення.

Список літератури

1. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація: Словник-довідник/ За заг. ред. Р. Я. Корінця, М. П. Гриценка, М. Й. Маліка – Львів: НВФ "Українські технології", 2010. – 160 с.

2. Бондарчук В., Джорж Р., Молдован Л. та ін. Досвід Канади та країн ЄС у сфері політики з підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів: аналітичне дослідження
3. Резолюція, прийнята генеральною Ассамблеєю ООН 18 декабря 2009 года 64/136. Кооперативы в процессе социального развития
4. <http://www.carpathia.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/491/1212181207.pdf>
5. http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=245207858&cat_id=244277212
6. <http://tidneselo.com/node/397>
7. Матеріали за результатами опитування голів сільських/селищних рад в межах Ініціативи "Рідне село", Український науково-дослідний інститут продуктивності агропромислового комплексу, веб-сайт: www.uapp.kiev.ua

Актуальные проблемы развития сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов

О. Л. Севостьянова

научно-исследовательский центр "Луганскагропромпродуктивность"

Исследованы и освещены актуальные проблемы (причины), которые сдерживают развитие сельскохозяйственной обслуживающей кооперации.

Actual problems of development of agricultural service cooperatives

O. Sevostyanova

scientific research center "Luganskagropromproductivnist"

Study and elucidation of actual problems (causes) that hamper the development of agricultural service cooperatives.